

Rozdział 1.

Wprowadzenie do metody teorii ugruntowanej

Joanicjusz Nazarko, Martyna Wilczewska

Streszczenie: Metoda teorii ugruntowanej to jakościowa metoda badawcza, która zakłada rozwijanie teorii przez systematyczne zbieranie i analizowanie danych. Umożliwia dogłębną eksplorację złożonych, dotychczas nierozpoznanych zjawisk społecznych i formułowanie w odniesieniu do nich teoretycznych wyjaśnień. Pozwala także na łączenie twórczego charakteru badań jakościowych z systematycznym podejściem do analizy danych, dzięki czemu na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat stała się wiodącą jakościową metodą badawczą. Z uwagi na złożoną historię jej rozwoju, do którego przyczyniło się wielu autorów, w użyciu funkcjonuje wiele odrębnych podejść do niej, które niekiedy zbiorczo określa się mianem „projektu metodologicznego” teorii ugruntowanej. Pewne kluczowe założenia (takie jak m.in. brak formułowania hipotez badawczych *a priori*, iteracyjny proces zbierania i analizy danych czy też wykorzystanie techniki ciągłego porównywania) pozostają jednak aktualne bez względu na podejście. W niniejszym rozdziale przedstawiono historię rozwoju metody, jej główne założenia metodyczne, możliwości jej zastosowania, a także korzyści i ograniczenia wynikające z jej użycia.

Słowa kluczowe: badania jakościowe, rozwijanie teorii, metoda teorii ugruntowanej

1.1. Istota metody teorii ugruntowanej

Metoda teorii ugruntowanej (ang. *grounded theory method* – GTM) została opracowana w latach 60. XX wieku przez amerykańskich socjologów Glasera i Straussa w odpowiedzi na istniejący ówczesnie w naukach społecznych problem niewystarczającej integracji pomiędzy badaniami empirycznymi a teoretycznymi. Zdaniem autorów metody podejmowane wcześniej próby wzmocnienia powiązania obu rodzajów badań, zarówno od strony empirycznej (poprzez doskonalenie metod testowania teorii), jak i teoretycznej (poprzez generowanie bardziej użytecznych dla badań empirycznych teorii średniego zasięgu), nie pozwalały na skuteczne przezwycięzenie tej słabości. Opublikowana w 1967 roku praca *The Discovery of Grounded Theory*:

*Strategies for Qualitative Research*¹ stała się pierwszym przewodnikiem po metodzie teorii ugruntowanej. Zaproponowane przez jej autorów postępowanie obejmowało zestaw praktyk mających na celu systematyczne formułowanie oraz weryfikowanie koncepcji opisujących i wyjaśniających badane zjawisko na podstawie danych empirycznych – przede wszystkim jakościowych, ale także ilościowych. Konstruowanie teorii i gromadzenie danych przebiegają w postępowaniu badawczym równolegle w procesie wnioskowania abdukcyjnego². Metoda teorii ugruntowanej aktywizuje badacza do ciągłego ponawiania zbierania i analizy kolejnych transz danych, zaś iteracyjny charakter tego procesu pozwala na przenoszenie analizy na coraz bardziej zaawansowany poziom teoretyczny.

Opracowana metoda stanowiła zarówno nowatorskie podejście do analizy danych, jak i znaczący głos w dyskusji nad rygorem badawczym w odniesieniu do badań jakościowych. Jej autorzy nie tylko postulowali poszerzenie kanonów tzw. dobrej nauki o realia badań jakościowych ukierunkowanych na badanie złożonych zjawisk społecznych³, ale również wyposażyli badaczy stosujących metody jakościowe w odpowiednie narzędzia metodyczne umożliwiające zwiększenie systematyczności i transparentności badań oraz odejście od dotychczas stosowanego, „zdroworozsądkowego” podejścia do analizy danych jakościowych⁴. Metoda teorii ugruntowanej pozwoliła zatem na połączenie twórczego charakteru badań jakościowych z rygorem i systematycznością właściwą dla badań ilościowych⁵. Dzięki uniwersalności zastosowań i możliwości zachowania balansu między rygorem a istotnością badań naukowych, w odniesieniu do powszechnie dyskutowanego kompromisu, metoda ta stała się wiodącą jakościową metodą badawczą⁶. Ze względu na fakt, że autorzy metody teorii ugruntowanej byli socjologami, początkowo była ona adresowana do badaczy właśnie z tej dziedziny, jednak wkrótce jej twórcy zauważyli, że z powodzeniem można ją wykorzystywać również w badaniach empirycznych w ramach innych dyscyplin, a także w celu rozwijania teorii dotyczących zróżnicowanych zjawisk społecznych⁷.

Metoda teorii ugruntowanej nie ma jednej ogólnie przyjętej formy i cały czas się rozwija, czego efektem jest pojawianie się jej kolejnych wersji. Już wkrótce po opublikowaniu swojego fundamentalnego dzieła Glaser i Strauss, wywodzący się z różnych

¹ B.G. Glaser, A.L. Strauss, *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Aldine, Chicago 1967.

² L. Bruscalioni, *Theorizing in Grounded Theory and Creative Abduction*, „Quality & Quantity” 2016, 50(5), s. 2009–2024, DOI: 10.1007/s11135-015-0248-3.

³ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Grounded Theory Research: Procedures, Canons and Evaluative Criteria*, „Qualitative Sociology” 1990, 13(1), s. 3–21, DOI: 10.1007/BF00988593.

⁴ B.G. Glaser, A.L. Strauss, op. cit.

⁵ E. Chodakowska, J. Nazarko, *Assessing the Performance of Sustainable Development Goals of EU Countries: Hard and Soft Data Integration*, „Energies” 2020, 13(3439), DOI: 10.3390/en13133439.

⁶ R. Whitemore, S.K. Chase, C.L. Mandle, *Validity in Qualitative Research*, „Qualitative Health Research” 2001, 11(4), s. 522–537, DOI: 10.1177/104973201129119299.

⁷ B.G. Glaser, A.L. Strauss, op. cit.

„szkół” socjologii, podążyli niezależnie w odmiennych kierunkach, jeśli chodzi o dalszy rozwój metody. Potwierdzeniem zakończenia współpracy naukowej między dwoma autorami GTM było rozpoczęcie wydawania osobno przez każdego z badaczy kolejnych pozycji dotyczących stosowania metody: przez Glasera prowadzącego badania indywidualnie⁸ oraz Straussa współpracującego teraz z Corbin⁹. Przyjmuje się, że kolejne prace Glasera rozwijały metodę zgodnie z kierunkiem wyznaczonym przez obu autorów w ich wspólnej pracy, podczas gdy Strauss postulował przyjęcie innego sposobu interpretacji danych oraz stosowanie odmiennych technik¹⁰. W efekcie te dwa podejścia zaczęły być postrzegane jako osobne metody badawcze i, dla rozróżnienia, określane jako „glaserowska” oraz „straussowska” teoria ugruntowana. Warto również wspomnieć o kolejnej generacji badaczy rozwijających metodę teorii ugruntowanej, w tym Charmaz, Clarke czy Stern, które praktykowały najpierw jako podopieczne naukowe Glasera lub Straussa, by później rozwinąć własne modyfikacje metody. Wprawdzie kilka spośród nowych podejść opartych na metodzie teorii ugruntowanej zyskało uznanie, jednak to praca Charmaz (konstruktywistyczna GTM) stała się, obok podejść Glasera i Straussa, najbardziej rozpowszechniona¹¹.

Kluczowe w zrozumieniu różnic pomiędzy poszczególnymi podejściami do metody teorii ugruntowanej wydaje się być zrozumienie ontologicznych i epistemologicznych postaw ich autorów. I tak indywidualna praca Glasera często jest postrzegana jako zakorzeniona w perspektywach realistycznych i obiektywistycznych, w pracach Straussa dostrzegane są wpływy relatywizmu i subiektywizmu, natomiast Charmaz przypisywana jest pozycja ontologiczna na styku relatywizmu i nominalizmu oraz konstruktywistyczne podejście do generowania wiedzy¹². Warto być świadomym różnic w ontologicznych i epistemologicznych postawach autorów różnych odmian metody, choćby dlatego, że przejawiają się one w zaleceniach dotyczących jej aplikacji w ramach glaserowskiego, straussowskiego czy konstruktywistycznego podejścia. Nic więc dziwnego, że tak wielokierunkowy rozwój metody sprawił, iż źródła wskazują raczej na istnienie „projektu metodologicznego”

⁸ B.G. Glaser, *Theoretical Sensitivity: Advances in the Methodology of Grounded Theory*, Sociology Press, Mill Valley 1978; B.G. Glaser, *Basics of Grounded Theory Analysis*, Sociology Press, Mill Valley 1992.

⁹ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Grounded Theory Research...*; J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, 4th ed., SAGE Publications, Thousand Oaks 2015.

¹⁰ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Grounded Theory Research...*

¹¹ K. Charmaz, *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*, SAGE Publications, Thousand Oaks 2006.

¹² S. Flynn, J. Korcuska, *Grounded Theory Research Design: An Investigation into Practices and Procedures*, „Counseling Outcome Research and Evaluation” 2018, 9(2), s. 1–15, DOI: 10.1080/21501378.2017.1403849.

teorii ugruntowanej odnoszącego się do poszczególnych „podejść” czy „strategii”¹³. W niniejszym rozdziale nie wyróżniano jednak efektów indywidualnych prac wymienionych autorów, przyjmując rozumienie określenia „metoda teorii ugruntowanej” jako zestaw zasad i praktyk stosowanych uniwersalnie w badaniach w ramach różnych „projektów metodologicznych”.

1.2. Założenia metody teorii ugruntowanej

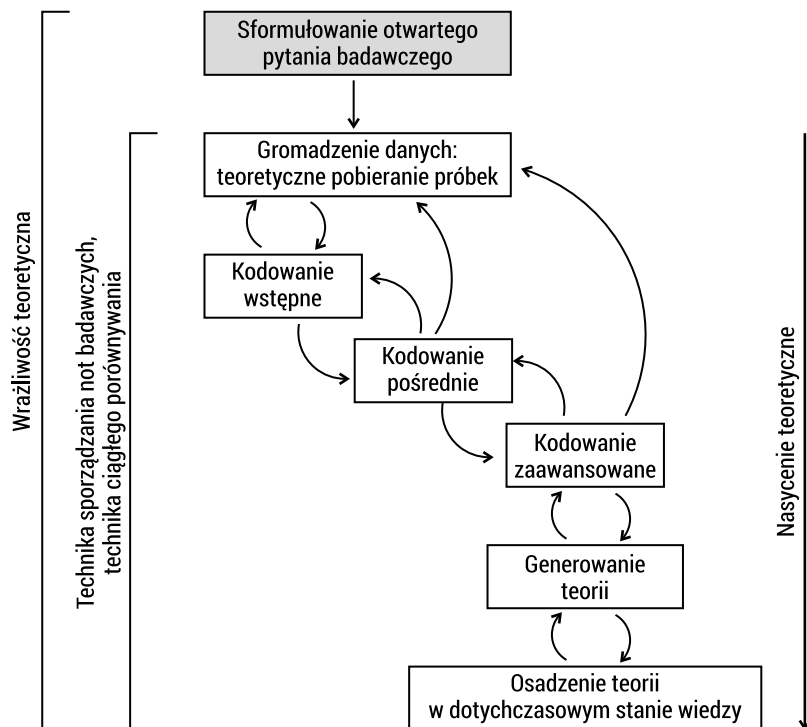
Metoda teorii ugruntowanej jest zestawem wskazówek i reguł dotyczących gromadzenia i przetwarzania danych w celu wywiedzenia z nich objaśnienia badanego zjawiska (teorii). Cechą charakterystyczną GTM jest dążenie do badania i odkrywania związków teoretycznych bezpośrednio poprzez badania terenowe i analizę ich wyników w połączeniu z rezygnacją z uprzedniego formułowania hipotez. Hipotezy powstają w trakcie badań empirycznych, a także są w toku tych badań modyfikowane i weryfikowane¹⁴. Generowanie ugruntowanej w danych empirycznych teorii zgodnie z założeniami metody teorii ugruntowanej możliwe jest dzięki iteracyjnemu procesowi zbierania i analizy danych, opartemu na wykorzystaniu odpowiednich technik i dobrych praktyk. Jednocześnie są to zasady pozwalające na znaczną swobodę w doborze instrumentarium i procedur badawczych. Schematyczne odwzorowanie procesu badawczego w metodzie teorii ugruntowanej przedstawiono na rysunku 1.1.

Badanie z wykorzystaniem metody teorii ugruntowanej rozpoczyna się od sformułowania ogólnego pytania badawczego, które zapewnia badaczowi elastyczność i swobodę w analizie badanego zjawiska. Charakterystyczną cechą tej metody jest brak z góry przyjętych hipotez badawczych, dzięki czemu teoria może rzeczywiście wyniknąć z danych. Oczywiście trudno jest wyobrazić sobie sytuację, w której badacz nie przyjmuje żadnych założeń dotyczących badanego obszaru, jednak istotą jest sposób, w jaki są one traktowane. Badacz, zajmując się analizą danych, powinien tymczasowo wstrzymać rozważania nad oczekiwaniami związanymi z badanym obszarem, a także uważnie kontrolować, czy nie mają one wpływu na kierunek analizy i wyłaniające się z danych założenia teoretyczne; innymi słowy – powinien przystąpić do badania „nie z pustą głową, ale z otwartym umysłem”¹⁵.

¹³ M. Gorzko, „Drugie pokolenie” teoretyków *grounded theory*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia Sociologica” 2010, 20, s. 27–43; Z. Wiorogórska, *Teoria ugruntowana i jej wybrane zastosowania w badaniach z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*, „Przegląd Biblioteczny” 2012, 80(1), s. 47–57.

¹⁴ K.T. Konecki, *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.

¹⁵ T. Giles, L. King, S. de Lacey, *The Timing of the Literature Review in Grounded Theory Research: An Open Mind Versus an Empty Head*, „Advances in Nursing Science” 2013, 36(2), s. 29–40, DOI: 10.1097/ANS.0b013e3182902035.

RYSUNEK 1.1. Proces badawczy w GTM

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: B.G. Glaser, A.L. Strauss, op. cit.; J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Grounded Theory Research...*; K. Charmaz, op. cit.; J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research...*

Badacz, zamiast *a priori* proponować hipotezę, powinien zachować wrażliwość teoretyczną (ang. *theoretical sensitivity*) ukierunkowującą eksplorację badanego zjawiska. Wrażliwość teoretyczna to „zdolność badacza do zrozumienia obszaru badań i do wykorzystania tego zrozumienia”¹⁶, czyli, innymi słowy, oznacza to skuteczne wykorzystanie własnych doświadczeń do poruszania się po obszarze badawczym, nie pozwalając jednocześnie, aby te doświadczenia wpłynęły na pojawiające się wyniki. Wrażliwość teoretyczna może być zwiększana m.in. dzięki znajomości literatury przedmiotu oraz zdobywaniu doświadczenia biznesowego¹⁷, jednak kluczowym jest tu nie zakres wykorzystywanej wiedzy i doświadczeń, a raczej sposób ich zastosowania. Corbin i Strauss¹⁸ wymienili kilka kluczowych zasad umożliwiających zachowanie

¹⁶ B.G. Glaser, A.L. Strauss, op. cit., s. 46.

¹⁷ J.E. Mello, C.S. Hunt, *Developing a Theoretical Framework for Research into Driver Control Practices in the Trucking Industry*, „Transportation Journal” 2009, 48(4), s. 20–39, DOI: 10.5325/transportationj.48.4.0020.

¹⁸ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research...*

wrażliwości teoretycznej, wskazując m.in. na konieczność ciągłego zestawiania tego co wiemy z tym, czego dowiadujemy się z danych, a także próby spojrzenia na opisywane zjawisko z perspektywy jego uczestnika.

Po sformułowaniu pytania badawczego można rozpocząć iteracyjny proces gromadzenia i analizy danych¹⁹. Chociaż metoda teorii ugruntowanej jest najczęściej określana jako metoda jakościowa, postawione założenie, że „wszystko jest danymi”²⁰, wyraźnie zachęca do korzystania z różnorodnych, szeroko rozumianych danych. Zbiór sposobów gromadzenia danych w metodzie teorii ugruntowanej obejmuje (ale nie ogranicza się tylko do nich) wywiady indywidualne i grupowe, obserwacje, ankiety czy analizę dokumentów²¹. Warto podkreślić, że wszystkie dane należy gromadzić świadomie, stąd proces ten powinien być przeprowadzany przy użyciu techniki teoretycznego pobierania próbek (ang. *theoretical sampling*). Zgodnie z nią kolejne źródła i zakresy danych są wybierane na podstawie informacji wyłaniających się z już przeanalizowanego zbioru²², próbkowane są więc dane, a nie ludzie. Kirchoff i in.²³ tak zrelacjonowali przeprowadzony proces teoretycznego pobierania próbek, wskazując na stojące za nim motywacje:

Pierwszych kilku uczestników wywiadów zostało wytypowanych na podstawie naszego pierwotnego celu badawczego, jakim było zbadanie decyzji w obszarze zrównoważonego zarządzania łańcuchem dostaw (SSCM) związanych z regulacjami i globalnym zaopatrzeniem. (...) Jednak po przeprowadzeniu pierwszego cyklu wywiadów zdaliśmy sobie sprawę, że relacje przekazywane przez uczestników podkreślały złożoność sytuacji i trudności, z jakimi borykali się w związku z SSCM. (...) Zaczęliśmy więc koncentrować się na wzorcu, który wyłonił się z danych zebranych w wywiadach – a mianowicie na charakterze, zakresie i zasięgu trudności, z którymi borykali się menedżerowie. Następnie poszukaliśmy dodatkowych przedsięwzięć w różnych branżach, aby zgromadzić próbę, na podstawie której moglibyśmy uogólnić to zjawisko. [tłum. własne]

Dane powinny być próbkowane i analizowane w iteracyjny sposób, co pozwala badaczowi skupić się na najważniejszych kwestiach w badanym obszarze, na bieżąco sprawdzać adekwatność rodzących się pomysłów, a także bardziej świadomie

¹⁹ K. Bokun, J. Nazarko, *Smart Villages Concept – A Bibliometric Analysis and State-of-the-Art Literature Review*, „Progress in Planning” 2023, 175, 100765, DOI: 10.1016/j.progress.2023.100765; J. Nazarko, K. Bokun, *Smart Villages. Koncepcja i próby wdrożenia*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2024, DOI: 10.24427/978-83-68077-29-2.

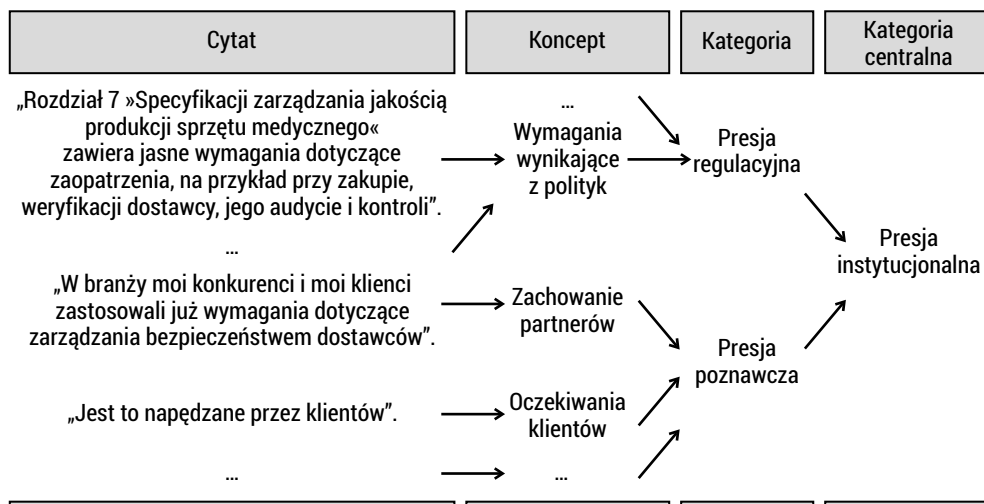
²⁰ B.G. Glaser, *Doing Grounded Theory: Issues and Discussions*, Sociology Press, Mill Valley 1998.

²¹ S. Flynn, J. Korcuska, op. cit.

²² O.C. Robinson, *Sampling in Interview-Based Qualitative Research: A Theoretical and Practical Guide*, „Qualitative Research in Psychology” 2014, 11(1), s. 25–41, DOI: 10.1080/14780887.2013.801543.

²³ J.F. Kirchoff, A. Omar, B.S. Fugate, *A Behavioral Theory of Sustainable Supply Chain Management Decision Making in Non-Exemplar Firms*, „Journal of Supply Chain Management” 2016, 52(1), s. 41–65, DOI: 10.1111/jscm.12098.

gromadzić kolejne dane²⁴. Analiza danych (zwana kodowaniem) obejmuje rozbijanie danych na mniejsze jednostki znaczeniowe i badanie ich przy użyciu techniki ciągłego porównywania (ang. *constant comparison*). Obejmuje ona porównanie konceptu z konceptem, konceptu z wyłaniającą się kategorią, a także kategorii z kategorią, szukając przy tym podobieństw i różnic. Każdy nowy koncept pojawiający się w danych powinien zostać dokładnie przeanalizowany w celu sprawdzenia, czy można go dopasować do istniejącej lub nowej kategorii, zaś tylko niektóre koncepty i kategorie „zdobywają miejsce w teorii”²⁵, gdy ciągłe porównania ujawnią ich powtarzającą się obecność w danych i ich istotne znaczenie w badanym kontekście. W zależności od przyjętego podejścia do metody teorii ugruntowanej wyróżnia się różne etapy kodowania ukierunkowane na osiągnięcie określonych wyników częściowych, które na rysunku 1.1 przedstawiono uniwersalnie jako „kodowanie wstępne”, „kodowanie pośrednie” i „kodowanie zaawansowane”. Na rysunku 1.2 pokazano natomiast przykładowy wycinek wieloetapowego procesu kodowania danych, poczynając od konceptów wyłaniających się z analizowanych danych, aż po kategorię centralną.

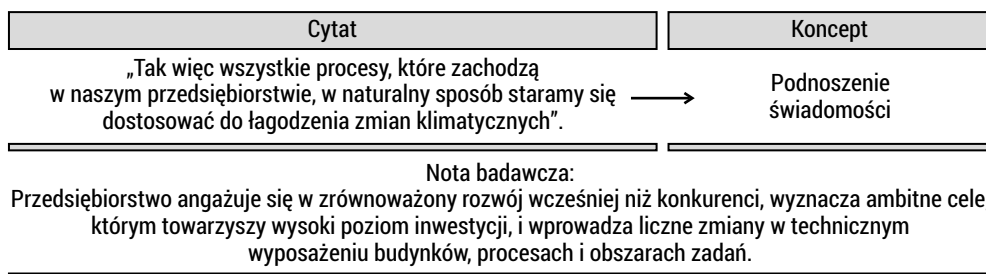
RYSUNEK 1.2. Proces kodowania danych w GTM – przykład

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: Q. Zhou, Q. Mei, S. Liu, J. Zhang, Q. Wang, *Driving Mechanism Model for the Supply Chain Work Safety Management Behavior of Core Enterprises – An Exploratory Research Based on Grounded Theory*, „Frontiers in Psychology” 2022, 12, DOI: 10.3389/fpsyg.2022.892771 [tłum. własne].

²⁴ K. Charmaz, R. Thornberg, *The Pursuit of Quality in Grounded Theory*, „Qualitative Research in Psychology” 2021, 18(3), s. 305–327, DOI: 10.1080/14780887.2020.1780357.

²⁵ R. Chiovitti, N. Piran, *Rigor and Grounded Theory Research*, „Journal of Advanced Nursing” 2003, 44(4), s. 427–435, DOI: 10.1046/j.0309-2402.2003.02822.x.

Przeprowadzenie tak wymagającego procesu kodowania danych może wydawać się żmudne, zwłaszcza biorąc pod uwagę znaczną ilość danych do przeanalizowania. W celu usprawnienia tego procesu zaleca się stosowanie techniki sporządzania not badawczych (ang. *memoing*). Nota badawcza (ang. *memo*) to zapis (np. zdanie, grafika, diagram), który dokumentuje pomysły, spostrzeżenia i procesy analityczne. Birks i in.²⁶ zaproponowali przydatne narzędzie mnemoniczne do wyjaśnienia funkcji not badawczych w procesie badawczym metody teorii ugruntowanej, używając skrótu MEMO, czyli: mapowanie działań badawczych (ang. *mapping research activities*), wydobywanie znaczenia z danych (ang. *extracting meaning from data*), utrzymywanie tempa (ang. *maintaining momentum*) i otwieranie komunikacji (ang. *opening communication*). Noty badawcze, obok konceptów i kategorii, stanowią jednostkę analizy i odgrywają ważną rolę w procesie integracji wyników badań w formie teorii, zapewniając wgląd w tok myślenia badacza i jego rozumienie analizowanych danych²⁷. Na rysunku 1.3 przedstawiono przykład noty badawczej powiązanej z fragmentem danych.

RYSUNEK 1.3. Nota badawcza w GTM – przykład

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie: S. Fischer in., *Climate Adaptation as Organizational Learning: A Grounded Theory Study on Manufacturing Companies in a Bavarian Region*, „Education Sciences” 2022, 12(1), 1, DOI: 10.3390/educsci12010022 [tłum. własne].

Proces gromadzenia i analizy danych jest kontynuowany do momentu, aż szereg kategorii zaczyna stanowić spójną całość, a kolejne dane nie prowadzą do żadnych nowych odkryć w powstającej teorii, co określa się jako osiągnięcie stanu nasycenia teoretycznego uzyskanych wyników (ang. *theoretical saturation*). Saunders i in.²⁸ zauważyli, że pytanie, które należy sobie zadawać w odniesieniu do nasycenia teoretycznego, brzmi: „Jaki stopień nasycenia jest wystarczający?” zamiast „Czy nasycenie już nastąpiło?”, co sugeruje, że powinno być ono postrzegane jako stopień (jakościowo), a nie jako określony punkt (ilościowo). Należy także określać je na podstawie

²⁶ M. Birks, Y. Chapman, K. Francis, *Memoing in Qualitative Research: Probing Data and Processes*, „Journal of Research in Nursing” 2008, 13(1), s. 68–75, DOI: 10.1177/1744987107081254.

²⁷ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research...*

²⁸ B. Saunders i in., *Saturation in Qualitative Research: Exploring Its Conceptualization and Operationalization*, „Quality & Quantity” 2018, 52(4), s. 1901, DOI: 10.1007/s11135-017-0574-8.

świadomej oceny dotychczasowych postępów, tj. opracowanej teorii. Powstała teoria powinna stanowić kompleksowe wyjaśnienie analizowanego zjawiska, razem z kategoriami, które są solidnie ugruntowane w danych, logicznie ze sobą powiązane oraz zgromadzone wokół kategorii centralnej (ang. *core category*), która najlepiej odzwierciedla istotę tego, co dzieje się w danych i zapewnia konceptualną klamrę łączącą pozostałe kategorie. Właśnie ta głębia analizy jest kluczowym czynnikiem, który umożliwia potwierdzenie osiągnięcia nasycenia teoretycznego, a także odróżnia opracowaną teorię ugruntowaną od zwykłego opisu zjawiska.

Powstała teoria powinna również zostać uważnie przeanalizowana pod kątem zbieżności z literaturą przedmiotu, tak aby jej miejsce w istniejącym stanie wiedzy było świadomie określone i jasne. Przeprowadzenie przeglądu literatury w końcowej fazie analizy danych jest więc koniecznym krokiem na drodze do opracowania zarówno rygorystycznej badawczo, jak i istotnej empirycznie teorii. Mimo że autorzy różnych podejść do metody teorii ugruntowanej wyrażają odmienne opinie w kwestii zasadności dokonywania przeglądu literatury przed i w trakcie przeprowadzania analizy, to w przypadku końcowego przeglądu wydają się być raczej zgodni co do jego niezbędności²⁹. Co więcej, przeprowadzenie gruntownego przeglądu literatury przedmiotu może pomóc doprecyzować i udoskonalić uzyskane wyniki. Mello i Hunt³⁰ porównali uzyskane w swoich badaniach wyniki cząstkowe (wyłaniające się kategorie oraz ich właściwości) z informacjami przedstawionymi w literaturze, co pozwoliło im na uwzględnienie dodatkowych informacji, dokonanie pewnych korekt i ustalenie ostatecznej wersji opracowanej teorii. Literatura przedmiotu może zostać również wykorzystana do dokonania formalnej ewaluacji opracowanej teorii i określenia jej wiarygodności³¹.

Rezultatem badań przeprowadzonych z wykorzystaniem metody teorii ugruntowanej powinno być opracowanie nowej teorii, która pozwoli wyjaśnić i lepiej zrozumieć badane zjawisko. Nieuniknioną konsekwencją wywodzenia teorii z danych jest jej stosunkowo niewielki zakres, naturalnie ograniczony do wymiaru, jaki można zaobserwować w pojedynczym badaniu³². Tego typu teoria, określana w języku angielskim jako *substantive theory*, może zostać w kolejnych badaniach rozszerzona o dalsze konteksty badawcze. Dzięki uwzględnieniu kolejnych przypadków i modyfikacji warunków brzegowych analizy może zostać natomiast opracowana teoria na wyższym poziomie abstrakcji (ang. *formal theory*). Dla zilustrowania różnicy

²⁹ R. Thornberg, C. Dunne, *Literature Review in Grounded Theory* [w:] A. Bryant, K. Charmaz (eds), *The SAGE Handbook of Current Developments in Grounded Theory*, s. 206–221, SAGE Publications, Thousand Oaks 2019.

³⁰ J.E. Mello, C.S. Hunt, op. cit.

³¹ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research...*; A.L. Strauss, J.M. Corbin, *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedure and Techniques*, SAGE Publications, Thousand Oaks 1990.

³² C. Urquhart, *Grounded Theory's Best Kept Secret: The Ability to Build Theory* [w:] A. Bryant, K. Charmaz (eds), *The SAGE Handbook of Current Developments in Grounded Theory*, s. 89–106, SAGE Publications, Thousand Oaks 2019.

pomiędzy wspomnianymi poziomami teorii Glaser i Strauss³³ przywołują przykład przyjęcia jako obiektu badawczego oddziałów ratunkowych na tle innych oddziałów szpitalnych (co pozwoli na uzyskanie niższego poziomu abstrakcji) oraz późniejsze uwzględnienie w rozważaniach innych podklas organizacji ratunkowych, na przykład straży pożarnej czy usługodawców usług hydraulicznych (co pozwoli na uzyskanie wyższego poziomu abstrakcji).

Opracowana teoria (w formie ram narracyjnych, diagramu czy też zestawu hipotez³⁴) powinna dostarczać zarówno empirycznego opisu, jak i teoretycznego wyjaśnienia badanego zjawiska. Z założenia w początkowej fazie analizy danych kodowanie ma bardziej opisowy charakter, co jest konieczne, aby te dane wyjaśnić, jednak z czasem koncepcje powinny stawać się coraz bardziej analityczne i mniej zależne od kontekstu. Uzyskanie takiej głębi analizy i wygenerowanie faktycznej teorii mogą jednak stanowić wyzwanie dla badacza. W niektórych przypadkach skutkuje to uzyskaniem rezultatu, którego poszczególne części (kategorie, subkategorie) nie są ze sobą spójne, a zaprezentowana narracja stanowi jedynie sprawozdanie z ustaleń, nie zachodzi natomiast relacja między opisywanymi pojęciami³⁵. Kategorie wyłaniające się z danych muszą więc zostać ze sobą zintegrowane w świadomy sposób, z wykorzystaniem technik takich jak pisanie not badawczych czy też fabularyzowanie narracji³⁶.

1.3. Potencjał wykorzystania metody teorii ugruntowanej

Z uwagi na fakt, że Glaser i Strauss byli socjologami, swoją propozycję nowej metody badawczej ukierunkowanej na generowanie teorii ugruntowanych w danych skierowali przede wszystkim właśnie do socjologów. Jednak już w pierwszej monografii dotyczącej zasad nowo zaprezentowanej metody³⁷ zauważyli oni, że może ją z powodzeniem stosować każdy, kto jest zainteresowany badaniem zjawisk społecznych, m.in. w aspektach politycznym, edukacyjnym, gospodarczym czy przemysłowym. Zastosowanie metody teorii ugruntowanej może więc być zasadne w sytuacji, gdy sformułowanie problemu badawczego uzasadnia podjęcie eksploracyjnych, otwartych badań, opartych zwłaszcza na danych jakościowych, zaś celem nie jest jedynie dokonanie pewnej

³³ B.G. Glaser, A.L. Strauss, op. cit., s. 53.

³⁴ C. Urquhart, op. cit.

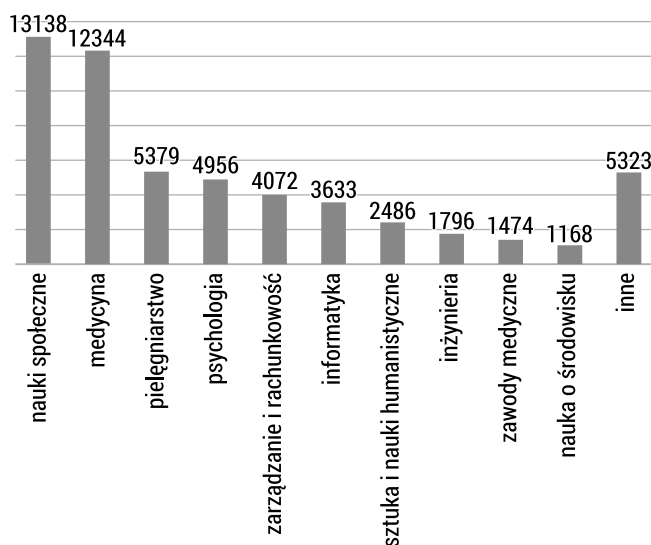
³⁵ M. Sandelowski, *Writing a Good Read: Strategies for Re-presenting Qualitative Data*, „Research in Nursing & Health” 1998, 21(4), s. 375–382, DOI: 10.1002/(SICI)1098-240X(199808)21:4<375::AID-NUR9>3.0.CO;2-C.

³⁶ M. Birks, J. Mills, *Grounded Theory: A Practical Guide*, 3rd ed., SAGE Publications, Thousand Oaks 2023.

³⁷ B.G. Glaser, A.L. Strauss, op. cit.

charakterystyki zjawiska społecznego – co ma miejsce przy wykorzystaniu wielu innych metod jakościowych – a raczej przeprowadzenie konceptualizacji i wyciągnięcie z niej uogólnionych, teoretycznych wniosków³⁸.

Metoda teorii ugruntowanej z biegiem czasu zaczęła zdobywać uznanie w różnych dyscyplinach naukowych, w efekcie stając się w latach 80. XX wieku jedną z wiodących metod jakościowych³⁹. O utrzymaniu tego statusu także w kolejnych latach może świadczyć choćby wysoka liczba wyników wyszukiwania terminu *grounded theory* w tytule, abstrakcie i słowach kluczowych w bazie bibliograficznej Scopus (35 637 publikacji opublikowanych od roku 1967 do 31 marca 2024). W ujęciu chronologicznym liczba publikacji wzrastała systematycznie, ze szczególnym nasileniem w ostatnich dwóch dekadach, co potwierdza rosnące zainteresowanie metodą teorii ugruntowanej w różnych obszarach badawczych. Jak pokazują wyniki wyszukiwania, obszar zastosowania metody jest zróżnicowany i wskazuje na rzeczywistą możliwość jej zastosowania w badaniach w ramach wielu dziedzin i dyscyplin nauki. Na rysunku 1.4 przedstawiono 10 obszarów tematycznych najczęściej pojawiających się w wynikach wyszukiwania terminu *grounded theory* w bazie bibliograficznej Scopus.

RYSUNEK 1.4. Najczęściej występujące obszary tematyczne badań z wykorzystaniem GTM (1 stycznia 1967–31 marca 2024)

ŹRÓDŁO: opracowanie własne na podstawie wyników wyszukiwania terminu *grounded theory* w bazie Scopus w tytule, abstrakcie i słowach kluczowych, przeprowadzonego 31 marca 2024.

³⁸ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research...*

³⁹ I. Tavory, S. Timmermans, *Abductive Analysis and Grounded Theory* [w:] A. Bryant, K. Charmaz (eds), *The SAGE Handbook of Grounded Theory*, s. 493–512, SAGE Publications, Thousand Oaks 2007.

Przedstawione na wykresie nazwy obszarów tematycznych stanowią tłumaczenie z języka angielskiego nazw obszarów wyszczególnionych w klasyfikacji ASJC stosowanej w bazie Scopus. Obszary te można jednak z pewną dokładnością odnieść również do używanej w Polsce klasyfikacji dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych⁴⁰. Przy takim założeniu można przyjąć, że sześć z dziesięciu dziedzin nauki wyszczególnionych w polskiej klasyfikacji jest reprezentowanych wśród obszarów uwzględnionych na rysunku 1.4: dziedzina nauk społecznych (obszary: nauki społeczne, psychologia, zarządzanie i rachunkowość), dziedzina nauk medycznych i nauk o zdrowiu (medycyna, pielęgniarstwo, zawody medyczne), dziedzina nauk ścisłych i przyrodniczych (informatyka, nauka o środowisku), dziedzina nauk inżynieryjno-technicznych (inżynieria, nauka o środowisku), a także dziedzina sztuki i dziedzina nauk humanistycznych (sztuka i nauki humanistyczne).

Tak szeroki zakres badań prowadzonych z wykorzystaniem metody teorii ugruntowanej niewątpliwie świadczy o jej wysokiej użyteczności, a także popularności, wykraczającej znacząco poza początkowe stosowanie jedynie w socjologii. Potwierdza to również przegląd obszarów tematycznych przeprowadzonych badań, wśród których znajdują się na przykład badania: postrzegania przez lekarzy czynników wpływających na przepisywanie antybiotyków⁴¹, powodów dopuszczania się niebezpiecznych zachowań przez pracowników budowlanych⁴², czynników utrudniających wdrożenie elektromobilności z perspektywy dostawców usług transportu publicznego⁴³, czynników sukcesu w produkcji biogazu rolniczego⁴⁴ czy też wyzwań we współpracy między przemysłem a środowiskiem akademickim w inżynierii oprogramowania⁴⁵. Wymienione zakresy tematyczne badań obejmują zaledwie kilka przykładów, jednak dość dobrze ilustrują wszechstronność metody teorii ugruntowanej i jej szerokie spektrum zastosowań.

⁴⁰ Dz.U. poz. 2202.

⁴¹ A. Teixeira Rodrigues i in., *Understanding Physician Antibiotic Prescribing Behaviour: A Systematic Review of Qualitative Studies*, „International Journal of Antimicrobial Agents” 2013, 41(3), s. 203–212, DOI: 10.1016/j.ijantimicag.2012.09.003.

⁴² R.M. Choudhry, D. Fang, *Why Operatives Engage in Unsafe Work Behavior: Investigating Factors on Construction Sites*, „Safety Science” 2008, 46(4), s. 566–584, DOI: 10.1016/j.ssci.2007.06.027.

⁴³ M. Mohamed, M. Ferguson, P. Kanaroglou, *What Hinders Adoption of the Electric Bus in Canadian Transit? Perspectives of Transit Providers*, „Transportation Research Part D: Transport and Environment” 2018, 64, s. 134–149, DOI: 10.1016/j.trd.2017.09.019.

⁴⁴ N.P.E. Karlsson i in., *Success Factors for Agricultural Biogas Production in Sweden: A Case Study of Business Model Innovation*, „Journal of Cleaner Production” 2017, 142, s. 2925–2934, DOI: 10.1016/j.jclepro.2016.10.178.

⁴⁵ V. Garousi, K. Petersen, B. Ozkan, *Challenges and Best Practices in Industry-Academia Collaborations in Software Engineering: A Systematic Literature Review*, „Information and Software Technology” 2016, 79, s. 106–127, DOI: 10.1016/j.infsof.2016.07.006.

1.4. Walory i ograniczenia metody teorii ugruntowanej

Pomimo swojej istotnej pozycji wśród metod jakościowych metoda teorii ugruntowanej z pewnością nie stanowi uniwersalnego narzędzia, odpowiedniego do rozwiązania dowolnego problemu badawczego. Należy też pamiętać, że również osoba badacza – jego pozycja filozoficzna, przyjęty paradygmat badawczy czy też uprzednio zdobyte wiedza i doświadczenie – determinuje to, w jakim stopniu jest on w stanie wykorzystać potencjał, który oferuje dowolna metoda badawcza⁴⁶. Warto więc być świadomym nie tylko możliwości, jakie zapewnia metoda teorii ugruntowanej, ale także wynikających z niej ograniczeń oraz pewnych wymagań związanych z jej stosowaniem, tak aby podjąć świadomą decyzję o jej zastosowaniu⁴⁷.

Metoda teorii ugruntowanej to zestaw procedur i technik umożliwiający dogłębną analizę obiektów z wielu różnych punktów widzenia, a tym samym opracowywanie kompleksowych teoretycznych wyjaśnień badanych zjawisk. Umożliwia uchwycenie „ludzkiego” aspektu badanego zjawiska: odkrywanie przekonań, które leżą u podstaw danego działania, badanie racjonalnych i nieracjonalnych aspektów zachowania, a także pokazanie, w jaki sposób logika i emocje wpływają na podejmowane działania i interakcje⁴⁸. Metoda ta pozwala więc na zachowanie równowagi pomiędzy rygorem a istotnością badań naukowych. Z jednej strony zapewnia wskazówki do przeprowadzenia systematycznego procesu badawczego, a z drugiej premiuje kreatywność i intuicję badawczą w generowaniu użytecznych wyników⁴⁹. Dzięki wykorzystywaniu różnorodnych danych i możliwości dowolnego ograniczenia zakresu badania metoda nadaje się także do badania obiektów, w przypadku których dostępna literatura nie dostarcza wystarczających wyjaśnień teoretycznych, a istniejące teorie rzadko działają ze względu na ich brak ugruntowania w danych empirycznych⁵⁰.

Procedury badawcze zaproponowane w ramach metody teorii ugruntowanej mogą zarówno pozwalać na uzyskanie satysfakcjonujących rezultatów, jak i okazać się nieintuicyjne i trudne do naśladowania przez cykliczny i niekiedy nieuporządkowany proces jednoczesnego zbierania i analizowania danych, a także przechodzenie pomiędzy kolejnymi poziomami kodowania⁵¹. W efekcie błędnego zrozumienia zasad metody wyniki badań przeprowadzonych z jej wykorzystaniem przybierają niekiedy nieoczekiwane i niezgodne z zasadami formy prezentacji pierwotnych danych czy też wyników charakterystycznych dla innych metod (np. analizy treści lub testowania

⁴⁶ M. Birks, J. Mills, op. cit.

⁴⁷ M. Wilczewska, J. Nazarko, *Developing Grounded Theory Systematic Approach for Logistics and Supply Chain Management Research*, „Journal of Business Logistics” 2024, 45(4), e12396, DOI: 10.1111/jbl.12396.

⁴⁸ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research...*

⁴⁹ K. Corley, *A Commentary on „What Grounded Theory Is...”*, „Organizational Research Methods” 2015, 18(4), s. 1–6, DOI: 10.1177/1094428115574747.

⁵⁰ R. Thornberg, C. Dunne, op. cit.

⁵¹ K. Corley, op. cit.

teorii). Dopuszczalny w jej ramach poziom kreatywności i możliwość dostosowania do potrzeb własnego badania potrafi też być wymówką dla braku spójności przyjętej metodyki⁵². Nawet w przypadku właściwego przygotowania metodycznego proces badawczy w metodzie teorii ugruntowanej jest stosunkowo praco- i czasochłonny, co często wymusza kompromis między wymaganiami wynikającymi z podejścia a dostępnymi zasobami. Co więcej, aby odpowiednio zrelacjonować przebieg i wyniki badania, badacz musi jasno i przekonująco wytłumaczyć iteracyjny proces rozwijania teorii ugruntowanej w tradycyjnym, linearnym formacie⁵³.

Ważnymi czynnikami pomagającymi z sukcesem wykorzystać metodę teorii ugruntowanej są sylwetka badacza i jego doświadczenie. Według metafory przywołanej przez Corleya⁵⁴ uprzednio wypracowane dobre praktyki w gotowaniu są niekiedy ważniejsze niż dokładne podążanie za przepisem. Tak samo wraz z wypracowanym warsztatem badawczym wzrasta możliwość osiągnięcia odpowiedniego stanu wrazliwości teoretycznej, poprawność strategii teoretycznego próbkowania, umiejętność konceptualizacji danych czy też poziom techniki analizy danych. Można więc stwierdzić, że metoda teorii ugruntowanej premiuje doświadczenie badacza – nie oznacza to jednak, że jest to warunek konieczny przeprowadzenia wartościowego badania z jej wykorzystaniem. W rzeczywistości metoda ta jest powszechnie używana przez młodych badaczy, którzy braki w warsztacie badawczym mogą nadrabiać zarówno przyjmowaniem pewnych właściwych postaw i wzorców, jak i stosowaniem rekomendowanych technik.

Wśród postaw charakterystycznych dla młodych badaczy, którzy z sukcesem stosowali metodę teorii ugruntowanej, wymieniane są: elastyczność w podejściu do danych i ich analizy, umiejętność zaangażowania się i immersji w proces badawczy, akceptacja „tymczasowości” uzyskiwanych rezultatów, otwartość na nowe pomysły, a także dążenie do użyteczności uzyskiwanych wyników⁵⁵. Podkreślana jest również znacząca rola wsparcia uzyskiwanego przez badacza z otoczenia – zarówno w ramach zespołu badawczego, jak i w relacji z mentorem naukowym⁵⁶. Wśród technik wspomagających proces badawczy wymieniane są natomiast, między innymi, działania związane z dbaniem o własny dobrostan, autorefleksją czy skuteczną komunikacją⁵⁷.

Podsumowując, należy stwierdzić, że metoda teorii ugruntowanej stanowi wartościowe narzędzie dla bardziej, jak również mniej doświadczonych badaczy, a dzięki swojemu wyjątkowemu zakresowi może stanowić ciekawe wyzwanie badawcze dla jednych i drugich, dostarczając jednocześnie satysfakcjonujących wyników.

⁵² R. Suddaby, *From the Editors: What Grounded Theory is Not*, „Academy of Management Journal” 2006, 49(4), s. 633–642, DOI: 10.5465/amj.2006.22083020.

⁵³ M. Sandelowski, op. cit.

⁵⁴ K. Corley, op. cit.

⁵⁵ J.M. Corbin, A.L. Strauss, *Basics of Qualitative Research...*

⁵⁶ M. Birks, J. Mills, op. cit.

⁵⁷ Ibidem.

Literatura cytowana

- [1] Birks M., Chapman Y., Francis K., *Memoing in Qualitative Research: Probing Data and Processes*, „Journal of Research in Nursing” 2008, 13(1), s. 68–75, DOI: 10.1177/1744987107081254.
- [2] Birks M., Mills J., *Grounded Theory: A Practical Guide*, 3rd ed., SAGE Publications, Thousand Oaks 2023.
- [3] Bokun K., Nazarko J., *Smart Villages Concept – A Bibliometric Analysis and State-of-the-Art Literature Review*, „Progress in Planning” 2023, 173, 100765, DOI: 10.1016/j.progress.2023.100765.
- [4] Brusciaglioni L., *Theorizing in Grounded Theory and Creative Abduction*, „Quality & Quantity” 2016, 5, s. 2009–2024, DOI: 10.1007/s11135-015-0248-3.
- [5] Charmaz K., Thornberg R., *The Pursuit of Quality in Grounded Theory*, „Qualitative Research in Psychology” 2021, 18(3), s. 305–327, DOI: 10.1080/14780887.2020.1780357.
- [6] Charmaz K., *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*, SAGE Publications, Thousand Oaks 2006.
- [7] Chiovitti R., Piran N., *Rigor and Grounded Theory Research*, „Journal of Advanced Nursing” 2003, 44(4), s. 427–435, DOI: 10.1046/j.0309-2402.2003.02822.x.
- [8] Chodakowska E., Nazarko J., *Assessing the Performance of Sustainable Development Goals of EU Countries: Hard and Soft Data Integration*, „Energies” 2020, 13(3439), DOI: 10.3390/en13133439.
- [9] Choudhry R.M., Fang D., *Why Operatives Engage in Unsafe Work Behavior: Investigating Factors on Construction Sites*, „Safety Science” 2008, 46(4), s. 566–584, DOI: 10.1016/j.ssci.2007.06.027.
- [10] Corbin J.M., Strauss A.L., *Grounded Theory Research: Procedures, Canons and Evaluative Criteria*, „Qualitative Sociology” 1990, 13(1), s. 3–21, DOI: 10.1007/BF00988593.
- [11] Corbin J.M., Strauss A.L., *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, 4th ed., SAGE Publications, Thousand Oaks 2015.
- [12] Corley K., *A Commentary on „What Grounded Theory Is...”*, „Organizational Research Methods” 2015, 18(4), s. 1–6, DOI: 10.1177/1094428115574747.
- [13] Fischer S., Keupp L., Paeth H., Göhlich M., Schmitt J., *Climate Adaptation as Organizational Learning: A Grounded Theory Study on Manufacturing Companies in a Bavarian Region*, „Education Sciences” 2022, 12(1), 1, DOI: 10.3390/educsci12010022.
- [14] Flynn S., Korcuska J., *Grounded Theory Research Design: An Investigation into Practices and Procedures*, „Counseling Outcome Research and Evaluation” 2018, 9(2), s. 1–15, DOI: 10.1080/21501378.2017.1403849.
- [15] Garousi V., Petersen K., Ozkan B., *Challenges and Best Practices in Industry-Academia Collaborations in Software Engineering: A Systematic Literature Review*, „Information and Software Technology” 2016, 79, s. 106–127, DOI: 10.1016/j.infsof.2016.07.006.
- [16] Giles T., King L., de Lacey S., *The Timing of the Literature Review in Grounded Theory Research: An Open Mind Versus an Empty Head*, „Advances in Nursing Science” 2013, 36(2), s. 29–40, DOI: 10.1097/ANS.0b013e3182902035.
- [17] Glaser B.G., Strauss A.L., *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Aldine, Chicago 1967.
- [18] Glaser B.G., *Theoretical Sensitivity: Advances in the Methodology of Grounded Theory*, Sociology Press, Mill Valley 1978.
- [19] Glaser B.G., *Basics of Grounded Theory Analysis*, Sociology Press, Mill Valley 1992.
- [20] Glaser B.G., *Doing Grounded Theory: Issues and Discussions*, Sociology Press, Mill Valley 1998.

- [21] Gorzko M., „Drugie pokolenie” teoretyków grounded theory, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia Sociologica” 2010, 20, s. 27–43.
- [22] Karlsson N.P.E., Halila F., Mattsson M., Hoveskog M., *Success Factors for Agricultural Biogas Production in Sweden: A Case Study of Business Model Innovation*, „Journal of Cleaner Production” 2017, 142, s. 2925–2934, DOI: 10.1016/j.jclepro.2016.10.178.
- [23] Kirchoff J.F., Omar A., Fugate B.S., *A Behavioral Theory of Sustainable Supply Chain Management Decision Making in Non-Exemplar Firms*, „Journal of Supply Chain Management” 2016, 52(1), s. 41–65, DOI: 10.1111/jscm.12098.
- [24] Konecki K.T., *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- [25] Mello J.E., Hunt C.S., *Developing a Theoretical Framework for Research into Driver Control Practices in the Trucking Industry*, „Transportation Journal” 2009, 48(4), s. 20–39, DOI: 10.5325/transportationj.48.4.0020.
- [26] Mohamed M., Ferguson M., Kanaroglou P., *What Hinders Adoption of the Electric Bus in Canadian Transit? Perspectives of Transit Providers*, „Transportation Research Part D: Transport and Environment” 2018, 64, s. 134–149, DOI: 10.1016/j.trd.2017.09.019.
- [27] Nazarko J., Bokun K., *Smart Villages. Koncepcja i próby wdrożenia*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2024, DOI: 10.24427/978-83-68077-29-2.
- [28] Robinson O.C., *Sampling in Interview-Based Qualitative Research: A Theoretical and Practical Guide*, „Qualitative Research in Psychology” 2014, 11(1), s. 25–41, DOI: 10.1080/14780887.2013.801543.
- [29] Sandelowski M., *Writing a Good Read: Strategies for Re-presenting Qualitative Data*, „Research in Nursing & Health” 1998, 21(4), s. 375–382, DOI: 10.1002/(SICI)1098-240X(199808)21:4<375::AID-NUR9>3.0.CO;2-C.
- [30] Saunders B., Sim J., Kingstone T., Baker S., Waterfield J., Bartlam B., Burroughs H., Jinks C., *Saturation in Qualitative Research: Exploring Its Conceptualization and Operationalization*, „Quality & Quantity” 2018, 52(4), s. 1893–1907, DOI: 10.1007/s11135-017-0574-8.
- [31] Strauss A.L., Corbin J.M., *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedure and Techniques*, SAGE Publications, Thousand Oaks 1990.
- [32] Suddaby R., *From the Editors: What Grounded Theory is Not*, „Academy of Management Journal” 2006, 49(4), s. 633–642, DOI: 10.5465/amj.2006.22083020.
- [33] Tavory I., Timmermans S., *Abductive Analysis and Grounded Theory* [w:] A. Bryant, K. Charmaz (eds), *The SAGE Handbook of Grounded Theory*, s. 493–512, SAGE Publications, Thousand Oaks 2007.
- [34] Teixeira Rodrigues A., Roque F., Falcão A., Figueiras A., Herdeiro M.T., *Understanding Physician Antibiotic Prescribing Behaviour: A Systematic Review of Qualitative Studies*, „International Journal of Antimicrobial Agents” 2013, 41(3), s. 203–212, DOI: 10.1016/j.ijantimicag.2012.09.003.
- [35] Thornberg R., Dunne C., *Literature Review in Grounded Theory* [w:] A. Bryant, K. Charmaz (eds), *The SAGE Handbook of Current Developments in Grounded Theory*, s. 206–221, SAGE Publications, Thousand Oaks 2019.
- [36] Urquhart C., *Grounded Theory’s Best Kept Secret: The Ability to Build Theory* [w:] A. Bryant, K. Charmaz (eds), *The SAGE Handbook of Current Developments in Grounded Theory*, s. 89–106, SAGE Publications, Thousand Oaks 2019.
- [37] Whittemore R., Chase S.K., Mandle C.L., *Validity in Qualitative Research*, „Qualitative Health Research” 2001, 11(4), s. 522–537, DOI: 10.1177/104973201129119299.

- [38] Wilczewska M., Nazarko J., *Developing Grounded Theory Systematic Approach for Logistics and Supply Chain Management Research*, „Journal of Business Logistics” 2024, 45(4), e12396, DOI: 10.1111/jbl.12396.
- [39] Wiorogórska Z., *Teoria ugruntowana i jej wybrane zastosowania w badaniach z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*, „Przegląd Biblioteczny” 2012, 80(1), s. 47–57.
- [40] Zhou Q., Mei Q., Liu S., Zhang J., Wang Q., *Driving Mechanism Model for the Supply Chain Work Safety Management Behavior of Core Enterprises – An Exploratory Research Based on Grounded Theory*, „Frontiers in Psychology” 2022, 12, DOI: 10.3389/fpsyg.2022.892771.

Introduction to the grounded theory method

Abstract: Grounded theory is a qualitative research method that involves developing theory through systematic data collection and analysis. It allows for in-depth exploration of complex, previously unrecognized social phenomena and formulation of their theoretical explanations. It combines the creative nature of qualitative research with a systematic data analysis approach, making it the leading qualitative research method over the past several decades. Due to the complex history of the method’s development, there are many distinct grounded theory method approaches in use, which are sometimes collectively referred to as the grounded theory “methodological project”. However, some key assumptions (such as the lack of a priori research hypotheses, the iterative process of data collection and analysis, and the use of a continuous comparison technique, among others) remain relevant regardless of the approach. This chapter presents the history of the method’s development, its main methodological assumptions, its applicability, as well as the benefits and limitations of its use.

Keywords: qualitative research, theory development, grounded theory method